

СТАНОВИЩЕ
на доц. д-р Бойка Мирчева
за избора МАРКО СКАРПА
за доцент при Кирило-Методиевския научен център на БАН

Марко Скарпа завършва класическа гимназия „Марко Поло“ във Венеция, бакалавърска степен по теология през 2003 г. в Папския университет Антонианум“ със завършени курсове по философия, католическо право, история на католическата църква, библейска екзегеза и богословие, патрология, каноническо и литургическо право. Втората си бакалавърска степен получава през 2006 г. във Факултета по чужди езици и култури в университета Ка Фоскари по специалността „Евразийски и средиземноморски езици и култури, 11 клас „Съвременни езици и култури (сърбохърватски и руски)“, където слуша курсове по история на културата, славянска филология, руски и сърбохърватски език и литература. Дипломната му работа, защитена с най-високата възможна оценка (110 и похвала) е на тема „Библейската основа на християнската етика: православният славянски хоризонт“ с ръководител Александър Наумов. Марко Скарпа има и две магистърски степени. Едната е по теология, защитена през 2007 г. в Папския университет „Антонианум“, в Института за Икуменически изследвания „Сан Бернардино“ във Венеция на тема „Славянските преводи на произведенията на Григорий Палама през XIV в. Преглед на преписите. Първоначални наблюдения“, а втората магистърска степен е по Европейски езици и литератури (клас 42/C „Съвременни европейски и американски езици (руски и сърбохърватски)“ с теза на тема „Славянската ръкописна традиция на преводите на Григорий Палама. Преглед на преписите“ с ръководител Александър Наумов, защитена отново с оценка „110 и похвала“. През 2012 г. защитава дисертация на тема „Сборниците с аскетико-монашеско съдържание в южнославянска среда през XIV в.“ с ръководител проф. Антонио Риго. Следват няколко години, в които М. Скарпа е хоноруван преподавател – в Департамента за езиковедски и културни съпоставителни проучвания в университета Ка Фоскари с курсове „Дидактика на руската култура“ и „Руска литература. Ч. 1.“, в Богословския факултет „Del Triveneto“, Институт за религиозни науки „Сан Лоренцо Джустиниани“, където води курс „Културно наследство, икуменизъм и между религиозен диалог“. Освен това води курс по „Живот и вяра в източните църкви“ в

института за икуменически изследвания „Сан Бернардино“ на Папския университет „Антонианум“. Участва в два изследователски проекта: „Литературно развитие на славянския език на Балканите. Изследване на ръкописите и обработка на данните от изследването“ и „Аскетико-монашеските сборници: оригинали и славянски преводи“ в Департамента за хуманитарни изследвания на университета „Ка Фоскари“. През 2016 г. е специализант на Кирило-Методиевския научен център с тема „Руската рецепция на южнославянските преводи на антилатинските богословски творби (XVI-XVII в.)“.

Основната научна дейност на Марко Скарпа е обусловена от неговото образование и последващи специализации и е посветена на проблеми на славянските преводи на гръцки съчинения с антилатинска насоченост. На първо място трябва да отбележа изследванията му върху съчиненията на Григорий Палама и техните славянски преводи, на които е посветена неговата монография „*Gregorio Palamas slavo. La tradizione manoscritta delle opere. Recensione dei codici*. Milano, 2012. В това изследване са събрани данните за славянската ръкописна традиция на произведенията на Григорий Палама против лatinите, неизвестни досега, увеличен брой на представените ръкописи, и са прецизирани много от кодикологичните елементи на ръкописите и на техния състав. М. Скарпа установява атонския произход на преводите, направени малко преди смъртта на солунския архиепископ (60-70-те години на XIV в.). Той проследява разпространението на двете различни ръкописни традиции на територията на Македония, Южна Сърбия и Черна Гора през периода XV-XVI в. Един от ръкописите, който съдържа трактата на Палама „Против Беко“ заедно с антилатинските творби на Нил Кавасила, донесен в Русия през XVI в., където това произведение на Палама има по-голямо разпространение (14 преписа) до края на XVIII в. Преводите и техните преписи са свързани с конфронтацията с Latinите в различни обстоятелства и области. Това подкрепя славата на Григорий Палама като един от най-големите борци срещу лatinите, както свидетелстват и други извори.

По-подробно на славянския превод на творбите на последователя на Григорий Палама, Нил Кавасила с антилатинска насоченост М. Скарпа посвещава отделно изследване, в което разглежда два малки трактата, написани вероятно във връзка с полемиката за обединение на църквите през 1334 г. и обширния труд на Нил Кавасила „За изхода на Светия Дух“, съставен от 5 слова, 34 опровержения на аргументите на лatinите и 15 опровержения на техните силогизми. Изследването на Скарпа е съсредоточено върху

славянския превод на тези съчинения, запазен в два ръкописа от периода 1375-1390 г., писани на Атон в сръбска среда, които най-вероятно произхождат от Хиландарския манастир. И в двата ръкописа произведенията на Нил са поместени след съчинението на Григорий Палама „Против Йоан Беко“, а някои елементи показват, че преводите на „Против Йоан Беко“ на Григорий Палама и тези на антилатинските произведения на Нил са били направени едновременно, като че ли част от един и същ проект. За това говори близостта на произведенията в ръкописите, а още повече славянският текст на един фрагмент, който отсъства от оригиналния гръцки текст. Особеностите в разположението на отделните текстове в по-ранния превод карат М. Скарпа да заключи, че е възможно славянският преводач да е имал пред себе си не реорганизирания и редактиран по-късно текст, а все още необработения вариант на оригинала на Нил Кавасила.

Част от изследванията на М. Скарпа са посветени на по-общи проучвания върху аскетико-монашеските сборници. Наличието на антилатински текстове в атонските по произход сборници от този тип свидетелства, че приемането на преведените в Парория и Кефаларево текстове се извършва първо от сръбската общност, свързана с манастира Хиландар. Така тези сборници, насочени към образоването на монасите, се развиват и модифицират според изискванията на мястото и времето на монашеския живот, като по този начин се превръщат във важно свидетелство за различните духовни и културни средища. Марко Скарпа обособява една група ръкописи, тясно свързани един с друг, които съдържат преводите на аскетическо-монашески произведения, в които е отразена историята на създаване на трудове на Григорий Синаит (първоначално три, после шест и най-накрая седем творби.). По различни причини тези ръкописи са свързани с областта около Търново, а някои от тях и атрибутирани на предполагаем царски скрипторий. Изследването на Скарпа показва, че хронологично произходитьт на поне един от тези ръкописи не може да се свърже с манастира в Килифарево. Заключението на Скарпа е, че те трябва да се свържат с ръкописното наследство на Парория.

На последно място ще отбележа още един, също много важен момент от научната дейност на М. Скарпа – преводите на пет произведения на Климент Охридски на италиански език, публикувани в т. VII на поредицата *Slavica Ambrosiana*, в които М. Скарпа се проявява като учен-медиевист, пред когото стои нелеката задача да преведе на италиански език оригинални православни произведения от различни жанрове. Независимо

от всички трудности, които М. Скарпа откровено споделя пред читателите си и предварителната уговорка, че този почти първи опит по-скоро поставя въпросите за превода на една колкото близка, толкова и далечна литература за дискусия сред италианските слависти, не може да не се отбележи, че и в теорията на превода, и в практическия превод М. Скарпа се е справил изключително добре и е успял да предаде на италиански език не само думите, фразите и библейските цитати, а и духа на Климент Охридски.

В заключение на изложеното дотук искам да подчертая, че научната дейност на д-р Марко Скарпа напълно съответства по характер и обем на дейността на Кирило-Методиевския научен център при БАН и да препоръчам на почитаемото жури да присъди на Марко Скарпа научната длъжност „доцент“ за нуждите на КМНЦ.

доц. д-р Бойка Мирчева

Кирило-Методиевски научен център -БАН